

**Briuselis, 2025 m. rugsėjo 8 d.  
(OR. en)**

**12601/25**

**COASI 95  
ASIE 30  
CFSP/PESC 1308  
PE 60  
WTO 71  
COHOM 137  
ECOFIN 1142  
MACAO 1**

#### **PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS**

|                     |                                                                                                                                   |
|---------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| nuo:                | Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo<br>direktorė Martine DEPREZ                                       |
| gavimo data:        | 2025 m. rugsėjo 8 d.                                                                                                              |
| kam:                | Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET                                                                  |
| Komisijos dok. Nr.: | JOIN(2025) 18 final                                                                                                               |
| Dalykas:            | BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI<br>Ypatingasis administracinis Kinijos regionas Makao<br>2024 m. metinė ataskaita |

Delegacijoms pridedamas dokumentas JOIN(2025) 18 final.

Priedama: JOIN(2025) 18 final



EUROPOS  
KOMISIJA

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS  
ĮGALIOJINIS UŽSIENIO  
REIKALAMS IR  
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2025 09 08  
JOIN(2025) 18 final

**BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI**

**Ypatingasis administracinis Kinijos regionas Makao**

**2024 m. metinė ataskaita**

**BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI**  
**YPATINGASIS ADMINISTRACINIS KINIJOS REGIONAS MAKAO**  
**2024 M. METINĖ ATASKAITA**

**Santrauka**

Nuo 1999 m., kai Makao buvo perduotas Kinijos Liaudies Respublikai, Europos Sąjunga ir jos valstybės narės atidžiai stebi Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono (YAR) Makao politinę ir ekonominę raidą pagal principą „viena šalis – dvi sistemos“. ES remia šį principą ir jo įgyvendinimą pagal Pagrindinį įstatymą, kuriuo siekiama užtikrinti, kad gyvenimo būdas, teisinės valstybės padėtis ir pagrindinių teisių bei laisvių apsauga Makao nesikeistų iki 2049 m.

Laikydami 1999 m. Europos Parlamente priimto įsipareigojimo, Komisija ir vyriausiasis įgaliotinis ir pirmininko pavaduotojas teikia metines Makao raidos ataskaitas. Daugelį metų šiose ataskaitose taip pat itin daug dėmesio skiriama principo „viena šalis – dvi sistemos“ įgyvendinimui ir Makao autonomijai, kaip nurodyta Makao pagrindiniame įstatyme.

Ši, 25-oji, ataskaita apima 2024 m. (toliau – ataskaitiniai metai). Politiniu požiūriu ataskaitiniais metais toliau mažėjo autonomija ir prastėjo pagrindinių laisvių bei teisių padėtis, nors jos turi būti apsaugotos bent iki 2049 m. Ataskaitiniais metais buvo: i) priimti du teisės aktų pakeitimai, kuriais įgyvendinama Makao valdančių patriotų doktrina, dar labiau apribojant Makao erdvę, kurioje galima reikšti pliuralistines pažiūras, ir ii) sudaryta šeštoji YAR vyriausybė, kurios vadovu pirmą kartą paskirtas iš žemyninės dalies kilęs pareigūnas Samas Hou Fai.

2024 m. Makao BVP padidėjo 8,8 proc. Tai buvo antri iš eilės ekonomikos augimo metai, tačiau ji dar nėra visiškai atsigavusi iki prieš COVID-19 pandemiją buvusio lygio. Prie ekonomikos augimo prisidėjo padidėjęs turistų, atvykstančių į Makao, skaičius ir susijusios pajamos iš lošimo. 2024 m. Makao apsilankė 34,9 mln. asmenų, t. y. 24 proc. daugiau, palyginti su ankstesniais metais, tačiau mažiau nei 2019 m., kai į YAR atvyko 39,4 mln. turistų. Daugiausia lankytojų atvyksta iš žemyninės Kinijos ir Honkongo.

Ataskaitiniais metais ES buvo antra pagal dydį Makao prekybos prekėmis partnerė, kuriai teko 26,6 proc. visos Makao prekybos apimtys ir kuri į Makao eksportavo daugiau negu iš jo importavo. ES buvo ketvirtas pagal dydį YAR tiesioginių užsienio investicijų šaltinis (2023 m., naujausi turimi duomenys).

**I. Politinė ir socialinė raida**

Ataskaitiniais metais suėjo 25-eri metai, kai Makao buvo perimtas iš Portugalijos ir perduotas Kinijos Liaudies Respublikai. 1987 m. pasirašytoje Kinijos ir Portugalijos bendroje deklaracijoje numatyta, kad Makao socialinė ir ekonominė sistema, taip pat gyvenimo būdas pagal principą „viena šalis – dvi sistemos“ turėtų išlikti nepakitę bent 50 metų. Šioje deklaracijoje taip pat įtvirtintas principas „Makao valdo Makao žmonės“ ir tai, kad Makao, kaip YAR, turės didelio lygio autonomiją.

**Teisės aktų pakeitimai, kuriais įgyvendinama Makao valdančių patriotų doktrina**

Makao priėmė naujus teisės aktus, kuriais įgyvendinama Makao valdančių patriotų politinė doktrina, t. y. Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Makao Teisėkūros asamblėjos rinkimų įstatymo pakeitimą ir Įstatymo Nr. 4/1999 dėl priesaikos pradedant eiti pareigas pakeitimą. Naujaisiais teisės aktais dar labiau apribojama erdvė, kurioje tiek politinėje arenoje, tiek visuomenėje galima reikšti pliuralistines pažiūras.

Balandžio 11 d. priimtu iš dalies pakeistu rinkimų įstatymu nustatyti papildomi tikrinimo mechanizmai, taikytini per rinkimus į Teisėkūros asamblėją. Dabar Makao nacionalinio saugumo komitetas gali Rinkimų reikalų komisijai teikti teisiškai privalomas nuomones, kuriose nustatoma, ar kandidatai laikosi Pagrindinio įstatymo ir yra pasižadėję būti lojalūs YAR Makao. Tokio sprendimo negalima apskųsti teismine tvarka.

Nacionalinio saugumo komitetas buvo įsteigtas 2018 m. pagal Nacionalinio saugumo įstatymą. Jam pirmininkauja vyriausybės vadovas, patarėjo nacionalinio saugumo klausimais pareigas eina Pekino ryšių palaikymo tarnybos Makao direktorius, o patarėjų nacionalinio saugumo užtikrinimo techniniais klausimais – kiti du Ryšių palaikymo tarnybos nariai. Pagal naująją tvarką centrinė valdžia gali daryti tiesioginę įtaką Makao vietos įstatymų leidžiamosios valdžios rinkimams.

Teisėkūros asamblėjos rinkimų sistemos įstatymo projekte nustatyti septyni kriterijai, į kuriuos Nacionalinio saugumo komitetas turi atsižvelgti vertindamas, ar kandidatas yra tinkamas kandidatuoti. Nustatius, kad kandidatas nesilaiko Makao pagrindinio įstatymo arba nėra pasižadėjęs būti lojalus Ypatingajam Administraciniam Kinijos Liaudies Respublikos Regionui Makao, jam uždraudžiama penkerius metus kandidatuoti rinkimuose. Pagal šį pakeitimą kitų asmenų kurstymas nebalsuoti, tuščių balsavimo biuletenių atidavimas ir biuletenių sugadinimas tapo nusikalstamomis veikomis, už kurias numatyta maksimali trejų metų laisvės atėmimo bausmė.

Pagal gegužės 21 d. priimtą Įstatymo Nr. 4/1999 dėl priesaikos pradedant eiti pareigas pakeitimą reikalaujama, kad Vyriausybės vadovo rinkimų komiteto nariai duotą priesaiką ir pasižadėtą laikytis Makao pagrindinio įstatymo bei būti lojalūs YAR Makao. Jame taip pat teigiama, kad duodama priesaika turi būti „nuoširdi“ ir „iškilminga“.

Rugsėjo mėn. Švietimo ir jaunimo biuras pradėjo naudoti nacionalinio saugumo ugdymui skirtą mokymo medžiagą, kuri dėstoma visais švietimo lygmenimis: pradedant ikimokykliniu ugdymu ir baigiant aukštuoju mokslu.

### **Šeštosios YAR vyriausybės sudarymas**

2023 m. Teisėkūros asamblėja priėmė Įstatymo Nr. 3/2004 dėl vyriausybės vadovo rinkimų pakeitimą, kuriuo, be kitų priemonių, nustatyta kandidatų patikrinimo nacionalinio saugumo atžvilgiu procedūra, skirta Makao valdančių patriotų doktrinos įgyvendinimui užtikrinti. Pagal naująsias taisykles buvęs Kasacinio teismo pirmininkas Samas Hou Fai, kuris buvo vienintelis kandidatas, spalio 13 d. užsitikrino 394 iš 400 Rinkimų komiteto narių balsų. Samas Hou Fai tapo pirmuoju iš žemyninės dalies kilusiu YAR vadovu<sup>1</sup>, todėl kilo klausimų dėl tolesnio principo „Makao valdo Makao žmonės“ galiojimo.

---

<sup>1</sup> Samas Hou Fai gimė 1962 m. Džongšane, Kinijos Liaudies Respublikoje. 1986 m. jis persikėlė į Makao. 1999 m. jis buvo paskirtas Kasacinio teismo pirmininku ir šias pareigas ėjo iki 2024 m. gruodžio mėn.

Vyriausybės vadovo rinkimų procesas prasidėjo sudarius 400 narių Rinkimų komitetą, 344 jo narius netiesiogiai išrinko tam teisę turinčių įmonių ir socialinių grupių atstovai. Teisę balsuoti turėjo tik 6 265 asmenys iš maždaug 686 600 gyventojų. 2024 m. tik dviejuose pogrupiuose buvo gauta daugiau paraiškų, nei buvo vietų. Švietimo pogrupyje buvo 29 vietos ir 31 kandidatas, o darbo pogrupyje į 59 vietas pretendavo 61 kandidatas. Pagal naująjį rinkimų įstatymą visi kandidatai turėjo būti patikrinti.

Rugpjūčio 11 d. įvyko rinkimai į Vyriausybės vadovo rinkimų komitetą, kuriuose dalyvavo 88 proc. rinkėjų – panašiai kaip ir 2019 m. (87,2 proc.). Pažymėtina, kad, be 5 347 galiojančių balsų, 18 biuletenių buvo atiduota neužpildytų, o dar 156 balsai pripažinti negaliojančiais; ant vieno iš biuletenių buvo užrašyta „demokratija mirė“.

Rugpjūčio 21 d. tuometinis vyriausybės vadovas Ho Iat Sengas paskelbė savo sprendimą dėl su sveikata susijusių priežasčių nesiekti perrinkimo. Ho Iat Sengas tapo pirmuoju Makao vadovu, kuris, pasibaigus pirmajai penkerių metų kadencijai, nesiekė būti perrinktas.

Rugpjūčio 28 d. Samas Hou Fai, kuris rugpjūčio 26 d. atsistatydino iš Kasacinio teismo pirmininko pareigų, paskelbė ketinantis kandidatuoti į aukščiausias Makao pareigas. Nors Samas Hou Fai gimė netoliese esančiame žemyninės dalies mieste Džongšane, jis pabrėžė savo ryšį su Makao, kuriame gyvena beveik 40 metų.

Rugpjūčio 29 d. prasidėjo 15 dienų trukmės kandidatų kėlimo laikotarpis. Kandidatų formų, kad galėtų dalyvauti vyriausybės vadovo rinkimuose, paprašė 11 asmenų, tačiau reikiamą minimalią 66 narių paramą savo kandidatūrai užsitikrino tik Samas Hou Fai. Rugsėjo 12 d. Samas Hou Fai užsitikrino 386 narių paramą ir tapo vieninteliu kandidatu šiuose rinkimuose<sup>2</sup>. Rugsėjo 18 d. Rinkimų reikalų komisija patvirtino, kad Samas Hou Fai sėkmingai išlaikė nacionalinio saugumo patikrinimą.

Spalio 13 d. Samas Hou Fai gavo 394 iš 400 balsų – daugiausia balsų, palyginti su visais ankstesniais Makao vyriausybės vadovo rinkimais.

Spalio 25 d. Valstybės taryba Pekine nusprendė paskirti Samą Hou Fai šeštosios YAR Makao vyriausybės vadovu. Nuo spalio 31 d. iki lapkričio 2 d. Samas Hou Fai lankėsi Pekine, kur centrinė valdžia jį paskyrė į šias pareigas. Lapkričio 1 d. jis susitiko su Kinijos Prezidentu Xi Jinpingu ir premjeru Li Qiangui.

Lapkričio 30 d., po to, kai buvo paskirtas naujasis vyriausybės vadovas, centrinė valdžia paskyrė pagrindinius vyriausybės pareigūnus. Iš penkių vyriausiųjų sekretorių du sekretoriai dirbo ankstesnėje administracijoje, t. y. ėjo administravimo ir teisingumo bei saugumo sekretorių pareigas.

Gruodžio 13 d. paskirtasis vyriausybės vadovas paskelbė Vykdamosios tarybos sudėtį, į kurią įtrauktas Portugalijos kilmės makaojietis.

Gruodžio 20 d. Makao lankėsi Kinijos Prezidentas Xi Jinpingas ir prisaikdino naująjį YAR vyriausybės vadovą bei pagrindinius pareigūnus. Kartu vyko iškilmės, skirtos 25-osioms Makao perdavimo iš Portugalijos Kinijos Liaudies Respublikai metinėms paminėti. Į šiuos renginius buvo pakviesti ir juose dalyvavo ES biuro vadovas ir kiti ES atstovybių vadovai /

---

<sup>2</sup> Vyriausybės vadovo rinkimuose, išskyrus pirmuosius rinkimus 1999 m., visada būdavo tik vienas kandidatas.

generaliniai konsulai. Prezidentas Xi Jinpingas atkreipė dėmesį į principo „viena šalis – dvi sistemos“ privalumus, būtinybę įvairinti ekonomiką ir Guangdongo, Honkongo ir Makao Didesniojo įlankos regiono plėtrą (taip pat specialiojo ekonominio rajono Hengčino svarbą) ir pabrėžė išskirtinį Makao vaidmenį plėtojant Kinijos ir portugališkai kalbančių šalių bendradarbiavimą ir tarpusavio mainus bei įgyvendinant iniciatyvą „Viena juosta, vienas kelias“.

Gruodžio 24 d. naujai prisaikdintas vyriausybės vadovas vadovavo trijų pareigūnų delegacijos vienos dienos vizitui į Guangdžou, kurio metu susitiko su Guangdongo provincijos vadovais. Šio vizito tikslas buvo stiprinti Makao ir kaimyninės žemyninės dalies provincijos bendradarbiavimą.

### **Teisės, laisvės ir lygios galimybės**

Sausio 23 d. įvyko Jungtinių Tautų žmogaus teisių tarybos Visuotinio periodinio vertinimo darbo grupės posėdis dėl Kinijos, įskaitant Makao. Prieš šį posėdį JAV ir Rusija pateikė pareiškimus dėl Makao, kuriuose teiravosi, ar Makao po paskutinio visuotinio periodinio vertinimo įgyvendino JT mechanizmais pateiktas rekomendacijas.

Gegužės 31 d. Žmogaus teisių taryba paskelbė Kinijos nuomonę dėl išvadų ir rekomendacijų. Nors trys šalys pateikė tris su Makao susijusias rekomendacijas dėl žmogaus teisių, Kinija pritarė vienai Eritrėjos rekomendacijai, kurioje raginama toliau „skatinti ir saugoti“ Makao gyventojų teises pagal visus atitinkamus vietos įstatymus. Pekinas pareiškė, kad Burundžio rekomendacijai dėl paramos teikimo Makao siekiant „įmesti veiksmingesnių priemonių gyventojų gerovei būsto, užimtumo ir sveikatos srityse užtikrinti pritarta ir ji yra įgyvendinama“. Kinija atmetė JAV rekomendaciją „nutraukti prieš moteris, LGBTIQ+ asmenis, darbininkus ir darbuotojus migrantus taikomas represines priemones“ teigdama, kad ji „grindžiama melaginga informacija“.

Kinijai rengiantis teikti JT ataskaitas pagal Tarptautinę konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo, rugpjūčio 5 d. Teisės reikalų biuras paragino „visus visuomenės sluoksnius ir socialines organizacijas“ pateikti informaciją. Peržiūra apims laikotarpį nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2023 m. gruodžio 31 d. Vietos žiniasklaida pažymėjo, kad tai greičiausiai pirmas kartas, kai vyriausybė paprašė Makao visuomenės prisidėti prie kokio nors tarptautinių sutarčių peržiūros proceso.

**Kalbant apie darbuotojų teises**, balandžio 12 d. Teisėkūros asamblėja priėmė vyriausybės pasiūlytą Profesinių sąjungų įstatymą<sup>3</sup>. Paraiškas įregistruoti profesines sąjungas pagal įstatymą galima teikti nuo 2025 m. sausio 1 d. Du teisės aktų leidėjai, kurie susilaikė balsuojant, teigė, kad įstatymo projektu nebuvo apsaugotos kolektyvinių derybų teisės ir jame nebuvo visapusiškai atspindėtos Makao Pagrindinio įstatymo 27 straipsnyje<sup>4</sup> įtvirtintos teisės.

Profesinių sąjungų įstatyme nustatyta, kad grupės, norinčios dalyvauti organizacijų veikloje už Makao ribų, turi gauti savo narių ir vyriausybės vadovo pritarimą. Šiuo įstatymu taip pat draudžiama užsienio šalių įstatymų leidžiamosios valdžios atstovams ar vyriausybės nariams

<sup>3</sup> Nuo Makao perdavimo 1999 m. teisėkūros institucija iš viso 12 kartų atmetė teisės aktų leidėjo pateiktą pasiūlymą dėl Profesinių sąjungų įstatymo.

<sup>4</sup> Makao pagrindinio įstatymo 27 straipsnyje nustatyta, kad Makao gyventojai gali naudotis žodžio, spaudos ir leidybos laisve, asociacijų, susirinkimų, eitynių ir demonstracijų laisve ir teise bei laisve steigti profesines sąjungas ir į jas stoti, taip pat streikuoti.

arba asmenims, kuriems už nusikaltimus nacionaliniam saugumui buvo skirta daugiau kaip trejų metų laisvės atėmimo bausmė, užimti vadovaujamas pareigas profesinėse sąjungose<sup>5</sup>.

Toliau buvo daromas spaudimas **susirinkimų laisvei**. Nebuvo surengtas viešas 1989 m. represijų Tiananmeno aikštėje 35-ųjų metinių paminėjimas – tokie paminėjimai nevyksta jau ketvirtus metus iš eilės. Vienas iš buvusių taikių susirinkimų organizatorių, demokratiją palaikantis buvęs teisės aktų leidėjas, birželio 29 d. paskelbė, kad Makao savaitraštis „Jornal Son Pou“ dėl „ypatingų politinių priežasčių“ panaikino jo rengiamą skiltį.

Padėtis **spaudos laisvės ir saviraiškos laisvės** srityje išliko sudėtinga. Lapkričio 7 d. Makao žurnalistų asociacija paskelbė pareiškimą, kuriame paragino vyriausybę panaikinti nereikalingus reportažų rengimo apribojimus. Šiame pareiškime pažymėta, kad vyriausybė, kvietimus teikdama tik tam tikriems žiniasklaidos paslaugų teikėjams, „atėmė daugybės žiniasklaidos priemonių teisę rengti reportažus“. Asociacija taip pat pranešė, kad dėl politinio spaudimo pastaruoju metu keliais atvejais žiniasklaidos priemonių buvo „paprašyta atšaukti savo straipsnius“.

Institucijos toliau naudojosi imigracijos taisyklėmis, kad neleistų nepalankiais laikomiems asmenims atvykti į regiono teritoriją. Birželio 15 d. Makao institucijos dėl „su visuomenės saugumu susijusių priežasčių“ neleido į YAR atvykti Makao žurnalistų asociacijos pakviestam žurnalistikos dėstytojui.

**Galimybės propaguoti LGBTIQ+ asmenų teises ir toliau buvo ribotos.** Sausio 22 d. Kultūros reikalų biuras nutraukė per 22-ąją Alternatyviųjų metų festivalį vykusį interaktyvų pasirodymą, kuriame dalyvavo „drago karalienės“. Po trijų dienų šis biuras paaiškino, kad sprendimas atšaukti spektaklį buvo priimtas todėl, kad tikrasis pasirodymas neatitiko gautos informacijos. Tas pats spektaklis buvo rodomas per teatro festivalį kaimyniniame žemyninės dalies mieste Šendžene.

Birželio mėn., solidarumo su LGBTIQ+ bendruomene mėnesio metu, dviem pilietinės visuomenės grupėms pavyko suorganizuoti bendruomenės veiklą.

Liepos 7 d. vietos mokslinių tyrimų ataskaitoje pranešta, kad LGBTIQ+ bendruomenės nariai, siekdami gauti medicininę pagalbą, patiria diskriminaciją.

## II. Ekonominė plėtra

2024 m. **Makao BVP**, palyginti su ankstesniais metais, **padidėjo** 8,8 proc. iki 384,1 mlrd. MOP (45,4 mlrd. EUR). BVP augimo tendencija tęsėsi nuo 2023 m., kai BVP padidėjo 75,1 proc., o tai paskatino griežtų su COVID-19 pandemija susijusių apribojimų panaikinimas ir vėl pradėjusios didėti pajamos iš turizmo ir lošimo. Vis dėlto 2024 m. Makao ekonomika dar nebuvo pasiekusi prieš pandemiją buvusio lygio, o BVP (apskaičiuotas grandininio susiejimo metodu) vis dar buvo 13,6 proc. mažesnis nei 2019 m.

2024 m. gegužės mėn. **Tarptautinis valiutos fondas** (TVF) paskelbė konsultacijų pagal IV straipsnį ataskaitą dėl Makao<sup>6</sup>. TVF prognozavo, kad 2024 m. Makao BVP paaugs 13,9 proc.,

<sup>5</sup> Asmenų, nuteistų už atitinkamus nusikaltimus nacionaliniam saugumui, teisė užimti tokias pareigas gali būti atkurta pagal atitinkamas Nacionalinio saugumo įstatymo nuostatas.

<sup>6</sup> Tarptautinis valiutos fondas, *People's Republic of China – Macao Special Administrative Region 2024 Article IV Consultation Discussions, Staff Report* (2024 m. gegužės mėn.),

2025 m. – 9,6 proc., 2026 m. – 4,4 proc., o kitus trejus metus – po 3 proc. Tarp augimui kylančios rizikos veiksnių – mažesnis nei tikėtasi ekonomikos augimas žemyninėje Kinijoje, ilgesnį laiką didesnės palūkanų normos didžiųjų ekonomikų šalyse ir dažnesni ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai. Kita vertus, TVF teigimu, ekonomikai būtų naudinga integracija į Didesnįjį įlankos regioną ir sėkmingas ekonomikos įvairinimas.

2024 m. prie ekonomikos augimo prisidėjo **padidėjęs turistų skaičius**. Ataskaitiniais metais Makao apsilankė iš viso 34,9 mln. asmenų: 70,1 proc. iš jų atvyko iš žemyninės Kinijos, o 20,6 proc. – iš Honkongo. Palyginti su ankstesniais metais, atvykusiųjų skaičius padidėjo 23,8 proc., tačiau vis tiek buvo 11,4 proc. mažesnis nei 2019 m. (prieš COVID-19 pandemiją), kai Makao apsilankė 39,4 mln. asmenų. 2024 m. vidutinis viešbučių užimtumo rodiklis siekė 86,5 proc. ir buvo mažesnis nei 2019 m. (90,8 proc.), tačiau didesnis nei 2023 m. (81,2 proc.) ir 2022 m. (38,5 proc.).

Prie Makao ekonomikos augimo labiausiai prisideda **lošimo ir susiję sektoriai**, daugiausia dėl turistų. 2024 m. pajamos iš lošimo toliau didėjo ir pasiekė 227,4 mlrd. MOP (26,9 mlrd. EUR), t. y. buvo 23,8 proc. didesnės nei ankstesniais metais. Vis dėlto jos vis dar buvo 22,5 proc. mažesnės nei prieš pandemiją (2019 m.), kai siekė 293,3 mlrd. MOP (34,7 mlrd. EUR).

**Nedarbo lygis**, 2023 m. siekęs 2,7 proc., o 2022 m. – 3,7 proc., 2024 m. sumažėjo iki 1,8 proc. ir grįžo iki prieš pandemiją buvusio lygio (1,7 proc. 2019 m.).

**Infliacija** ataskaitiniais metais išliko nedidelė – vidutinis sudėtinis vartotojų kainų indeksas padidėjo 0,7 proc.

2024 m. vyriausybė užregistravo 31,0 mlrd. MPO (3,7 mlrd. EUR) **biudžeto perteklių** (2023 m. biudžeto perteklius siekė 29,0 mlrd. MOP (3,4 mlrd. EUR)). Gruodžio mėn. pabaigoje fiskalinis rezervas siekė 616 mlrd. MOP (72,9 mlrd. EUR), t. y. buvo 6,2 proc. didesnis nei ankstesniais metais ir 6,4 proc. didesnis nei prieš pandemiją (579 mlrd. MOP). Rezervo pakanka 6,5 metų valdžios sektoriaus išlaidoms padengti.

2023 m. (naujausi turimi Makao statistiniai duomenys) tiesioginės užsienio investicijos (TUI) Makao pasiekė 383 mlrd. MOP (45,3 mlrd. EUR) ir buvo 4,2 proc. didesnės nei ankstesniais metais. Didžiausi TUI šaltiniai buvo Honkongas ir žemyninė Kinija.

### **Ekonominė politika**

Vyriausybės vadovas Samas Hou Fai paskelbė naujosios administracijos **ekonominius prioritetus**: skatinti Makao ekonomikos įvairinimą, didinti žmonių gerovę (be kita ko, gerinti socialinę apsaugą, sveikatos priežiūrą, vyresnio amžiaus asmenų priežiūrą ir miestų pertvarkymą), toliau plėtoti Makao, kaip žemyninės Kinijos ir portugalškai kalbančių šalių jungties, vaidmenį, toliau integruotis į žemyninę Kiniją ir dalyvauti žemyninės Kinijos ekonominės plėtos procese, taip pat gerinti valdymą.

**Lošimo sektoriuje** kazino koncesininkai turi investuoti į su lošimu nesusijusią veiklą, kad būtų remiamas Makao ekonomikos įvairinimas. Ataskaitiniais metais padaryta lošimo reguliavimo



pakeitimų. Balandžio mėn. buvo priimta nauja teisinė sistema (Įstatymas Nr. 7/2024)<sup>7</sup>, pagal kurią suteikiami kreditai už azartinius lošimus lošimo namuose. Pagal ją kazino koncesininkams suteikiami išimtiniai įgaliojimai tiesiogiai teikti kreditus nuolatiniais lankytojams. Taip apribojamos lošimų organizatorių funkcijos ir įtaka. Anksčiau šie organizatoriai atlikdavo svarbų vaidmenį įtraukiant azartiškus lošėjus ir jiems teikdavo kreditus. Dabar lošimų organizatoriai gali veikti tik kaip koncesininkų atstovai. Spalio mėn. priimtas Įstatymas Nr. 20/2024<sup>8</sup>, kuriuo siekiama kovoti su neteisėtais lošimais, padidinti baudas ir nuobaudas už su lošimais susijusius nusikaltimus ir kriminalizuoti neteisėtas paskolas ir valiutos keitimą, susijusius su lošimais, taip pat neteisėtą internetinių lošimų veiklą.

Buvo toliau įgyvendinama Makao **ekonomikos įvairinimo strategija**, siekiant plėtoti vadinamuosius „1 + 4“ sektorius. „1“ reiškia turizmą ir laisvalaikį, o kiti keturi sektoriai yra sveikatos priežiūra, daug dėmesio skiriant tradicinei kinų medicinai, finansinės paslaugos, naujos technologijos ir suvažiavimai ir parodos, prekyba, kultūra ir sportas. Pagrindinis tikslas – įvairinti vietos ekonomiką, su lošimu nesusijusių sektorių indėlį padidinant iki 60 proc. BVP. Pasak TVF (ataskaita pagal IV straipsnį, 2024 m. gegužės mėn.), dominuojant lošimo sektoriui atsiranda pažeidžiamumas ir išryškėja būtinybė įvairinti ekonomiką, be kita ko, didinant veiksmingumą ir gerinant išteklių paskirstymą, skatinant mokslinius tyrimus ir plėtrą bei inovacijas, keliant darbo jėgos kvalifikaciją ir ją perkvalifikuojant, taip pat supaprastinant darbo santykių ir verslo reglamentavimą. TVF taip pat paragino atsižvelgti į galimą neigiamą šalutinį poveikį, prekybos iškraipymus ir valdymo riziką, kurių gali atsirasti vykdant įvairinimo politiką.

Pasak pramonės atstovų, įvairinti ekonomiką trukdo tai, kad Makao **trūksta įvairių sričių specialistų**. 2024 m. pagal tris neseniai pradėtas įgyvendinti specialistų įdarbinimo programas į specialistų sąrašus įtraukta tik 470 asmenų.

Tarp iniciatyvų, kuriomis siekiama remti **naujas technologijas ir inovacijas**, – mokesčių paskatos, mokslinių tyrimų ir plėtos finansavimas ir bendradarbiavimas su Hengčinu ir Didesniuuoju įlankos regionu<sup>9</sup>. Vyriausybės šaltinių duomenimis, pagal Makao technologijų įmonių sertifikavimo programą (2024 m. spalio mėn.) buvo sertifikuotos 33 įmonės, kuriose dirba 1 300 asmenų. Kovo mėn. buvo patvirtinta nauja duomenų centrų steigimo ir eksploataavimo tvarka<sup>10</sup>.

Kalbant apie **konvencijas ir parodas**, per pirmuosius tris 2024 m. ketvirčius Makao surengta 1011 MICE (posėdžių, paskatų, konferencijų ir parodų) renginių (29,8 proc. daugiau nei per metus ir maždaug atsigaua iki 2019 m. lygio).

Kalbant apie **sveikatą**, rugsėjo mėn. pradėjo veikti Makao sąjungos ligoninė, padedanti plėtoti medicininį, sveikatingumo ir sveikatos priežiūros turizmą Makao. Populiarinant kinų mediciną, Hengčine įkurtas Guangdongo ir Makao bendradarbiavimo Tradicinės kinų medicinos mokslo

---

<sup>7</sup> Oficialusis leidinys, Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Makao vyriausybė, <https://bo.io.gov.mo/bo/i/2024/17/lei07.asp>.

<sup>8</sup> Oficialusis leidinys, Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Makao vyriausybė, <https://bo.io.gov.mo/bo/i/2024/44/lei20.asp>.

<sup>9</sup> Vyriausybės darbo 2024 finansiniais metais apžvalga, Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Makao vyriausybė, 2024 m. lapkričio mėn., <https://www.gov.mo/en/wp-content/uploads/sites/2/2024/12/2024Review.pdf>.

<sup>10</sup> Oficialusis leidinys, Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Makao vyriausybė, <https://bo.io.gov.mo/bo/i/2024/13/regadm13.asp>.

ir technologijų pramoninis parkas. Vyriausybės teigimu, 2024 m. portugališkai kalbančiose šalyse buvo užregistruoti 24 tradicinės kinų medicinos produktai.

**Finansinių paslaugų** srityje institucijos siekia plėtoti vietos obligacijų rinką (įskaitant žaliąsias obligacijas ir į biržos sąrašus įtrauktas žemyninės dalies įstaigų ir įmonių obligacijas), turto valdymo ir finansinės nuomos veiklą, investicinę bankininkystę ir tarpvalstybinių atsiskaitymų žeminančias schemas. Ataskaitiniais metais buvo toliau vykdoma finansų sektoriaus reguliavimo sistemos peržiūra. Liepos mėn. buvo priimtas Draudimo tarpininkų veiklos įstatymas (įsigaliojo nuo 2025 m. rugpjūčio 1 d.), kuriuo iš dalies pakeista draudimo sektoriaus licencijavimo sistema, veiklos standartai ir priežiūros sistema. Lapkričio mėn. Teisėkūros asamblėjai pateiktas naujas Investicinių fondų įstatymas, kuriuo siekiama modernizuoti fondų reguliavimo tvarką ir skatinti fondų valdymo sektorių. Vyriausybė taip pat toliau nagrinėjo galimybę sukurti virtualiąją valiutą – skaitmeninę Makao pataką (e-MOP). 2024 m. rugsėjo mėn. Makao išleistų arba į biržos sąrašus įtrauktų neapmokėtų obligacijų vertė siekė 740 mlrd. MOP (87,5 mlrd. EUR), o licencijos vykdyti veiklą Makao buvo išduotos iš viso 102 finansų įstaigoms.

Pasak TVF (ataskaita pagal IV straipsnį, 2024 m. gegužės mėn.), finansų sistemos modernizavimo ir stiprinimo iniciatyvos turėtų būti derinamos su pastangomis valdyti susijusią riziką. TVF paragino vykdyti politiką, kuria būtų stiprinamas finansų sistemos patikimumas ir valdoma rizika (be kita ko, numatant didesnius bankų atidėjinius, renkant išsamesnius duomenis apie neveiksnius paskolas ir tarpbankinius kreditus, tobulinant nemokumo, skolų pertvarkymo ir restruktūrizavimo sistemas, stebint žemyninės Kinijos skolininkų riziką, didelių užsienio įsipareigojimų turinčių bankų likvidumą ir ne bankų finansų sektorių). TVF pažymėjo, kad Makao fiskalinė erdvė yra didelė, ir paragino lėtinti fiskalinio konsolidavimo tempą. Jis nurodė, kad pagrindiniai fiskalinės politikos prioritetai yra, be kita ko, didesnės išlaidos žmogiškajam ir fiziniam kapitalui, su lošimu nesusijusių sektorių plėtra, augimo tvarumo didinimas ir išorės pusiausvyros atkūrimas.

Kalbant apie **aplinkos politiką**, iki rugsėjo mėn. elektrinių transporto priemonių skaičius Makao padidėjo iki 10 978 (2020 m. jų buvo 1 339), užbaigta Makao centrinio atliekų deginimo centro plėtra ir atlikti su potvynių mažinimu susiję darbai. Kovo mėn. buvo surengtas 2024 m. Makao tarptautinis bendradarbiavimo aplinkos srityje forumas ir paroda (angl. MIECF).

Vyriausybė toliau teikė **finansinę paramą gyventojams**, įskaitant išmokas pinigais pagal Gerovės paskirstymo schemą, sveikatos priežiūros kuponus, subsidijas sąskaitoms už elektros energiją apmokėti ir mokesčiams už mokslą sumokėti, taip pat senatvės ir neįgalumo išmokas.

Ataskaitiniais metais buvo vykdomi infrastruktūros darbai, įskaitant transporto infrastruktūrą, tęsiamą Makao tarptautinio oro uosto plėtrą ir gyvenamųjų būstų, valdžios ir švietimo įstaigų statybą.

### **Ekonominė integracija į žemyninę Kiniją**

Makao save pristato kaip žemyninės Kinijos ir portugališkai kalbančių šalių platformą ir jungtį tarp jų (be kita ko, turizmo, verslo ir finansinių paslaugų srityse). Balandžio mėn. Makao buvo surengta šeštoji Kinijos ir portugališkai kalbančių šalių ekonominio ir prekybos bendradarbiavimo forumo ministrų konferencija, kurios metu pasirašytas 2024–2027 m.

ekonominio ir prekybos bendradarbiavimo strateginis planas. Ataskaitiniais metais atidarytas Kinijos ir portugališkai kalbančių šalių technologijų centras.

Makao ekonomikai didelės įtakos turi žemyninės Kinijos lankytojai, vykstantys į YAR turizmo ir lošimo tikslais. Žemyninė Kinija taip pat yra pagrindinė Makao prekybos prekėmis partnerė, kuriai 2024 m. teko 28,3 proc. visos Makao prekybos prekėmis apimtys, o 2023 m. (naujausi turimi duomenys) ji buvo antras pagal dydį tiesioginių užsienio investicijų šaltinis.

Makao siekia tolesnės ekonominės integracijos į žemyninę dalį, be kita ko, pasitelkdamas Guangdong, Honkongo ir Makao Didesnįjį įlankos regioną ir Hengčine esančią Guangdong ir Makao intensyvaus bendradarbiavimo zoną.

**Guangdongo ir Makao intensyvaus bendradarbiavimo zona** Hengčine – tai apie 100 kvadratinų kilometrų greta Makao žemyninės Kinijos Guangdong provincijoje esanti teritorija (maždaug tris kartus didesnė už Makao), kurią kartu administruoja Guangdongas ir Makao. Joje numatyta papildomos žemės, skirtos veiklai, susijusiai su Makao ekonomikos įvairinimu ir ekonomine integracija į žemyninę Kiniją, vykdyti. Šioje zonoje plėtojami, pvz., inovacijų ir technologijų, sveikatos priežiūros ir tradicinės kinų medicinos, finansinių paslaugų ir susitikimų, skatinamųjų renginių, konferencijų ir parodų sektoriai. Makao vyriausybės duomenimis, 2024 m. rugsėjo mėn. Hengčino BVP siekė 37,3 mlrd. CNY (4,9 mlrd. EUR), Hengčine gyveno 16 539 Makao gyventojai, o šioje zonoje buvo įsteigta 6 461 Makao įmonė.

Kovo mėn. įsigaliojo nauja muitinės tvarka, pagal kurią iš Makao į Hengčino bendradarbiavimo zoną įvežamos prekės atleidžiamos nuo žemyninės Kinijos taikomų mokesčių<sup>11</sup>. Taip Hengčiniui suteikiama lengvatinė prieiga prie prekių iš YAR (jei prekės vėliau išvežamos iš Hengčino į kitas žemyninės Kinijos dalis, būtų taikomi žemyninės Kinijos mokesčiai). Gruodžio mėn. buvo pasirašytas susitarimo memorandumas dėl Makao tarptautinio oro uosto oro transporto krovinių terminalo statybos Hengčine. Integracijai dar labiau palengvinti imtasi iniciatyvų, kuriomis skatinamas žmonių judėjimas, supaprastinamos muitinio įforminimo procedūros, sudaromos palankesnės sąlygos elektroniniams mokėjimams ir mokėjimams dviem valiutomis Hengčine, o Makao gyventojams padedama įsikurti ir dirbti Hengčine (pvz., 2023 m. Hengčine buvo pradėtas gyvenamųjų namų statybos projektas, 2024 m. atidaryta Makao vaikams skirta mokykla, o Makao išduodamais sveikatos priežiūros kuponais galima pasinaudoti ir šioje zonoje).

Ataskaitiniais metais iš dalies pakeista Guangdong, Honkongo ir Makao Didesniojo įlankos regiono **Tarpvalstybinės turto valdymo jungties programa** (sukurta 2021 m., kad reikalavimus atitinkantys žemyninės Kinijos, Honkongo ir Makao gyventojai galėtų investuoti į turto valdymo produktus, kuriuos bankai platina vieni kitų rinkose). Padarytais pakeitimais, be kita ko, patikslinti žemyninės dalies investuotojų tinkamumo kriterijai, išplėsta dalyvaujančių įstaigų (įtraukiant reikalavimus atitinkančias vertybinių popierių įmones) ir reikalavimus atitinkančių produktų apimtį, padidintos neprofesionaliųjų investuotojų kvotos ir patobulinta skatinimo ir pardavimo tvarka.

Spalio mėn. pasirašytas antrasis susitarimas dėl **Žemyninės Kinijos ir Makao glaudesnės ekonominės partnerystės susitarimo dėl prekybos paslaugomis** pakeitimų. Šiuo susitarimu keliuose paslaugų sektoriuose nustatomos papildomos liberalizavimo priemonės ir siekiama

---

<sup>11</sup> Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Makao vyriausybės pranešimas spaudai, <https://www.gov.mo/en/news/321684/>.

sudaryti palankesnes sąlygas Makao paslaugų teikėjams įsisteigti ir vykdyti verslo veiklą žemyninėje dalyje, taip pat įgyti profesinę kvalifikaciją, reikalingą veiklai žemyninėje dalyje vykdyti. Susitarimu taip pat sušvelninamos taisyklės, pagal kurias Makao veiklą vykdančios užsienio bendrovės, įskaitant Europos Sąjungos bendroves, gali būti laikomos paslaugų teikėjomis ir pasinaudoti glaudesnės ekonominės partnerystės susitarimo teikiamomis galimybėmis.

### **III. Makao ir žemyninės Kinijos santykiai**

Gruodžio 18–20 d., minint 25-ąsias perdavimo metines, Makao lankėsi Kinijos prezidentas Xi Jinpingas. Tai buvo pirmasis jo vizitas į Makao nuo 2019 m. Xi Jinpingas vadovavo šeštosios Makao vyriausybės inauguracijos ceremonijai ir prisaikdino vyriausybės vadovą Samą Hou Fai.

Gruodžio 20 d. Xi Jinpingas pristatė keturis naujosios administracijos prioritetus: siekti tinkamos ir įvairiapusės ekonominės plėtros, gerinti valdymo gebėjimus, plėsti tarptautinius tinklus ir skatinti socialinę darną bei stabilumą, be kita ko, užtikrinti nacionalinį saugumą.

Be to, Xi Jinpingas pareiškė, kad projektai Hengčino bendradarbiavimo zonoje Džuhajuje neturi prieštarauti Pekino politikos tikslams. Xi Jinpingas pabrėžė, kad „centrinė valdžia nusprendė plėtoti Hengčino zoną, siekdama skatinti tinkamai įvairiapusę Makao ekonomikos plėtrą ir užtikrinti patogų Makao gyventojų gyvenimą ir deramą užimtumą“.

Prieš Xi Jinpingo vizitą ir metinių minėjimą bent du užsienyje gyvenantys makaojiečiai žiniasklaidai pranešė, kad su jais tekstiniais pranešimais susisiektų žemyninės dalies saugumo pareigūnai. Šiuo metu Jungtinėje Karalystėje gyvenantis aktyvistas iš Makao atskleidė, kad buvo primygtinai paragintas „žiniasklaidos priemonėse ir socialinių tinklų platformose neskelbti nesuderintos nuomonės“. Panašų įspėjimą gavo ir vienas šiuo metu Taivane gyvenantis demokratiją palaikantis žurnalistas.

Liepos 18 d. įvyko Kinijos komunistų partijos 20-ojo centrinio komiteto trečiasis plenumas, kurio metu nustatyta ekonominės plėtros kryptis. Trečiojo plenumo sprendimo skyriuje „Siekti aukšto lygio atsivėrimo“ pažymėta, kad, „pasinaudodami politikos „viena šalis – dvi sistemos“ instituciniais pranašumais, <...> mes (Partija) padėsime Honkongui ir Makao tapti tarptautiniais aukštos kvalifikacijos specialistų centrais ir tobulinsime atitinkamus mechanizmus, kad šie du regionai atliktų svarbesnį vaidmenį Kinijai atsiveriant išoriniam pasauliui. Skatinsime Guangdong, Honkongo ir Makao bendradarbiavimą Didesniajame įlankos regione, propaguodami glaudesnę taisyklių ir mechanizmų derinimą.“

Makao vyriausybės prašymu rugpjūčio 27–28 d. Makao lankėsi Nacionalinio liaudies kongreso Konstitucijos ir teisės komiteto pirmininko pavaduotojas Shen Chenyao ir Prekybos ministerijos Kinijos komunistų partijos vyriausių pareigūnų grupės sekretorius ir prekybos ministras Wang Wentao, kad paaiškintų trečiojo plenumo sprendimo poveikį YAR. Abu pareigūnai surengė uždarus susitikimus, kuriuose dalyvavo apie 380 centrinės valdžios pareigūnų ir mieste įsikūrusių valstybės valdomų įmonių vadovų. Surengtas ir dar vienas susitikimas su maždaug 500 verslo, specialistų, švietimo, žiniasklaidos ir jaunimo sektorių atstovų.

Gegužės 13–19 d. Makao lankėsi Honkongo ir Makao reikalų darbo biuro direktorius Xia Baolongas. Šio septynių dienų vizito metu Xia Baolongas dalyvavo daugiau kaip 40 susitikimų

ir renginių. Į juos susirinko, be kita ko, vyriausybės pareigūnai, teisminių institucijų ir įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai, Nacionalinio liaudies kongreso ir Kinijos liaudies politinės konsultacinės konferencijos vietos nariai. Xia Baolongas daugiausia dėmesio skyrė medicinos, technologijų, švietimo ir jaunimo sektoriams.

**Balandžio 15 d. buvo minima Nacionalinio saugumo švietimo diena** ir 10-osios Prezidento Xi Jinpingo pasiūlytos koncepcijos „Holistinis požiūris į nacionalinį saugumą“ metinės. Centrinės valdžios ryšių palaikymo tarnybos Makao direktorius Zhengas Xincongas pakartojo, kad už nacionalinio saugumo užtikrinimą „atsakinga tik „viena šalis“, nepaisant „dviejų sistemų“ skirtumų“.

Gruodžio 25 d. buvo paskirti Nacionalinio liaudies kongreso nuolatinio komiteto Ypatingojo Administracinio Kinijos Regiono Makao šeštosios vyriausybės Pagrindinio įstatymo komiteto nariai. Šis direktoriaus Sheno Chunyao vadovaujamas 10 narių komitetas, kurį sudaro penki nariai iš žemyninės dalies ir penki nariai iš Makao, dirbs penkerių metų kadenciją.

#### **IV. Makao dvišaliai santykiai ir bendradarbiavimas 2024 m.**

1992 m. Europos ekonominės bendrijos ir Makao prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu buvo siekiama toliau stiprinti ES ir Makao santykius. Šis susitarimas apima bendradarbiavimą prekybos, ekonomikos, mokslo ir technologijų srityse.

ES ir Makao jungtinis komitetas yra platforma, kurioje Makao ir ES aptaria įvairių sričių klausimus. Paskutinis **Jungtinio komiteto posėdis** įvyko 2019 m.

2024 m. Europos Sąjungos biuras pirmą kartą nuo tada, kai buvo panaikinti su COVID-19 susiję kelionių apribojimai, surengė Europos dienos minėjimą. 2024 m. rugsėjo mėn. pareigas pradėjo eiti dabartinis Europos Sąjungos biuro Honkonge ir Makao vadovas, kuris susitiko su Makao pareigūnais (įskaitant vyriausybės vadovą) ir verslo bei pilietinės visuomenės suinteresuotaisiais subjektais.

2024 m. **ES buvo antra pagal dydį Makao prekybos prekėmis partnerė**, kuriai teko 26,6 proc. visos Makao prekybos apimtys (palyginti su žemynine Kinija, kuri yra pagrindinė Makao prekybos partnerė ir kuriai tenka 28,3 proc. Makao prekybos apimtys).

Remiantis Eurostato duomenimis, 2024 m. **ES dvišalė prekyba prekėmis su Makao** sudarė 1 037 mln. EUR ir ją daugiausia sudarė ES eksportas į Makao (954 mln. EUR). ES į Makao daugiausia eksportavo drabužius ir aprangos gaminius, juvelyrinius dirbinius, odos gaminius ir prabangos prekes.

**2023 m. ES buvo ketvirtas pagal dydį tiesioginių užsienio investicijų (TUI) Makao** (išskyrus lengvatinių mokesčių centrus) **šaltinis**, o prieš ją rikiavosi Honkongas, žemyninė Kinija ir JAV. Remiantis oficialiąja Makao statistika, 2023 m. ES investicijos sudarė 5,5 proc. visų TUI Makao (išskyrus lengvatinių mokesčių centrus). Eurostato duomenimis, 2023 m. pabaigoje (naujausi turimi duomenys) ES tiesioginės užsienio investicijos Makao siekė 1,46 mlrd. EUR, o Makao tiesioginės užsienio investicijos ES – 984 mlrd. EUR.

Įgyvendinant ES ir Honkongo bei Makao dialogo politikos klausimais rėmimo priemonės projektą, suteikta galimybių ataskaitinių metų pradžioje, iki 2024 m. gegužės mėn., aptarti tokias temas kaip tvarumas. 2024 m. gruodžio mėn. pradėta įgyvendinti naują Honkongui ir

Makao skirtą dialogo politikos klausimais ir viešosios diplomatijos priemonę. Šiuo trejų metų trukmės projektu remiamas nuolatinis ES biuro bendradarbiavimas su pagrindiniais Makao partneriais strateginėmis abiem šalims svarbiomis temomis, visų pirma organizuojant bendrus renginius, atliekant tyrimus ir rengiant matomumo didinimo medžiagą.